

BAR HUISBEZOEKPROTOCOL UITKERINGEN 2013

Barendrecht-Albrandswaard-Ridderkerk

Inleiding

In het kader van handhaving van de Wet werk en bijstand en andere gemeentelijke sociale zekerheidsregelingen wordt onder andere het huisbezoek als middel gebruikt. Om hiervan een succes te maken, is het van belang de juiste (wettelijke) kaders voor een huisbezoek te schetsen en een beschrijving te geven van de eisen waaraan een huisbezoek moet voldoen. Op basis van jurisprudentie kan gesteld worden dat een huisbezoek een noodzakelijk en adequaat controle-instrument is en dat ondanks de strengere eisen het zeker mogelijk blijft een huisbezoek af te leggen als wordt voldaan aan de wettelijke bepalingen!

De Wwb kent de bepaling dat uitsluitend als er een concrete aanleiding is om te twijfelen aan de rechtmatigheid van de Wwb uitkering, het weigeren van toestemming voor het huisbezoek gevolgen kan hebben voor de uitkering. Dit geldt overigens zowel voor Wwb-aanvragen als voor lopende Wwb-uitkeringen!

De in dit protocol beschreven werkwijze is van toepassing op alle huisbezoeken die in het kader van handhaving van de Wwb en andere gemeentelijke sociale zekerheidsregelingen worden afgelegd door medewerkers van de gemeente.

In dit protocol worden de richtlijnen gegeven voor het correct uitvoeren van een huisbezoek. Het protocol is bedoeld voor huisbezoeken in het kader van verificatie en controle.

Wet huisbezoeken vanaf 1 januari 2013

Artikel 40 Wwb, artikel 14 IOAW en IOAZ zijn gewijzigd door deze wet.

Met deze wet wil de regering meer mogelijkheden geven om de leefsituatie vast te stellen van mensen die een uitkering aanvragen of ontvangen. Daarbij gaat het vooral om de vraag of de ontvanger van de uitkering samenwonend is of alleenstaande (ouder). Ook moeten deze mensen kunnen aantonen dat ze daadwerkelijk op het ingeschreven GBA adres wonen en dat ze de kosten van het bestaan niet kunnen delen.

Met deze wet is bereikt dat de eis van gerede twijfel aan de juistheid van de door de klant verstrekte informatie niet meer nodig is om er rechtsgevolgen aan te kunnen verbinden als de klant weigert mee te werken aan een huisbezoek. Hiervoor wordt aangesloten bij de inlichtingenplicht van de klant. Als er na verificatie van de beschikbare informatie onduidelijkheid blijft bestaan en de klant weigert een huisbezoek en kan het ook niet op een andere manier aantonen, dan is er een huisbezoek gerechtvaardigd.

Dit is van belang voor artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden (EVRM): het ingezette middel (huisbezoek) moet noodzakelijk en proportioneel zijn voor het doel (vaststellen van de leefsituatie). Het doel moet ook niet op een andere manier kunnen worden bereikt ((subsidiariteitsbeginsel). Alleen als de klant niet op een andere manier zijn leefsituatie aannemelijk maakt of kan maken, mag er een huisbezoek worden afgelegd.

Hoofdstuk 2 Soorten huisbezoek

Huisbezoeken kunnen om diverse redenen worden afgelegd. Hieronder wordt kort beschreven welke redenen we kennen.

- Een huisbezoek kan worden afgelegd als onderdeel van de dienstverlening. Een belanghebbende is zelf niet in staat om een bezoek te brengen aan het stadskantoor of werkplein, bijvoorbeeld door ziekte.
- Een huisbezoek kan worden afgelegd als verificatiemiddel tijdens het aanvraagproces. Is er recht op een uitkering, klopt de situatie die de klant schets. En bij bijzondere bijstand kan gedacht worden aan een aanvraag om bijzondere bijstand voor bv. herinrichtingskosten.
- Een huisbezoek kan worden afgelegd als controlemiddel om de rechtmatigheid van de uitkering vast te stellen. Houdt de klant zich aan de opgelegde verplichtingen en/of verstrekt de klant de juiste inlichtingen aan de gemeente?

Aanvraag uitkering en huisbezoek

De poortwachter krijgt de aanvraag om uitkering binnen. De poortwachter verifieert de gegevens van de klant aan de hand van de beschikbare informatie (van de klant en van Suwinet, GBA). Als blijkt dat er onduidelijkheden zijn of tegenstrijdige informatie en de klant kan niet op een andere wijze de informatie verstrekken dan wordt er een huisbezoek aangeboden. In het kader van de Wet Huisbezoeken kan de gemeente op deze wijze de leefsituatie vaststellen. De poortwachter motiveert de reden van het huisbezoek. Het huisbezoek wordt bij voorkeur gelijk uitgevoerd met een collega. Als de klant het huisbezoek weigert en zijn leefsituatie niet op een andere manier kan aantonen heeft dit gevolgen voor de uitkering. De klant krijgt direct een hersteltermijn aangeboden van een bepaalde tijd (paar uur) waarna het huisbezoek alsnog kan worden uitgevoerd. Bij blijvende weigering zal de consequentie voor de uitkering conform de regels van de wet worden uitgevoerd. Bij het uitvoeren van het huisbezoek blijven de uitgangspunten die hieronder staan van toepassing.

Voor de volgende situaties is bijzondere aandacht nodig:

- ✓ Aanleiding aanvraag is echtscheiding/beëindiging samenwoning;
- ✓ Als er sprake is van onderhuur, kostganger, kamerhuur;
- ✓ Als bij verhuizing de medebewoners (niet zijnde gezinsleden) meeverhuizen;
- ✓ Bij overname andere gemeente met dubieus verleden;
- ✓ Als de documenten bij de aanvraag een ander adres laten zien (niet als dit door een verhuizing komt en de wijzigingen nog moeten worden verwerkt);
- ✓ Als de klant een postbusnummer heeft;
- ✓ Als de klant in een periode voor de aanvraag "van de lucht" heeft geleefd;
- ✓ Als de poortwachter door andere signalen twijfels heeft over de verblijfplaats of de leefvorm;
- ✓ Als de nieuwe klant alleen met een broer/zus samenwoont.

Hoofdstuk 3 Uitgangspunten bij huisbezoeken

Bij de uitvoering van een huisbezoek worden op basis van het in het volgende hoofdstuk beschreven juridisch kader, de volgende uitgangspunten gehanteerd:

Algemene uitgangspunten

- ✓ Het huisbezoek wordt in principe uitgevoerd gedurende kantooruren;
- ✓ Het huisbezoek wordt altijd afgelegd met een collega of rechercheur;
- ✓ Voorafgaand aan het binnentreden, legitimeren de medewerkers zich met een daarvoor bestemd legitimatiebewijs afgegeven door de Gemeente
- ✓ Voorafgaand aan het binnentreden wordt melding gemaakt van het doel en de reden voor het huisbezoek, wordt toestemming gevraagd voor het binnentreden en worden de gevolgen van weigering mee te werken aan het huisbezoek uitgelegd.
- ✓ Vervolgens wordt aan de klant gevraagd het formulier "informed consent" te tekenen, hierin staat de reden van het onderzoek en de eventuele gevolgen.

Het huisbezoek zelf

- ✓ Een rondleiding door de woning van de belanghebbende voor het vaststellen van de rechtmatigheid van de uitkering, is alleen toegestaan met de uitdrukkelijke toestemming van de belanghebbende en in diens aanwezigheid en beperkt zich tot de voor het onderzoek relevante ruimten.
- ✓ De medewerker opent geen kasten of andere zaken, als het relevant is voor het onderzoek wordt gevraagd aan de klant om iets te openen;
- ✓ De medewerker stelt zich tegenover de belanghebbende correct, zakelijk en zorgvuldig op.

Verklaringen

- ✓ Een verklaring wordt indien nodig ter plaatse op schrift gesteld. Deze verklaring wordt gedagtekend en ondertekend door de belanghebbende en de medewerkers. Voordat de verklaring wordt ondertekend leest een van de medewerkers de verklaring voor en wordt de belanghebbende de gelegenheid geboden de verklaring te lezen. De belanghebbende heeft het recht wijzigingen in de verklaring te laten aanbrengen.

Veiligheid

- ✓ Bij het afleggen van een huisbezoek staat de veiligheid van de medewerkers voorop. Als de situatie dreigt te escaleren en pogingen om de situatie te normaliseren niet blijken te helpen, wordt de woning zo snel mogelijk verlaten.

Rapportage

- ✓ Na het afleggen van een huisbezoek wordt altijd een rapportage opgesteld door de medewerker.
- ✓ Het rapport maakt deel uit van het dossier van de belanghebbende en kan dus indien gewenst (in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur) door de belanghebbende worden ingezien.

Hoofdstuk 4 Juridisch kader

Inbreuk persoonlijke levenssfeer

Een huisbezoek brengt een behoorlijke inbreuk op de persoonlijke levenssfeer voor de belanghebbende met zich mee. De persoonlijke levenssfeer wordt dan ook goed beschermd in regelgeving zoals het Europese Verdrag van de Rechten van de Mens (EVRM) en de Grondwet. Een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer is alleen gerechtvaardigd op grond van de in de wet gestelde beperkingen. Artikel 8, tweede lid EVRM stelt bijvoorbeeld dat een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer slechts is toegestaan als er een wettelijke grondslag is, het een legitiem doel dient en het noodzakelijk is.

Algemene wet op het binnentreden (Awbi)

Ook Awbi speelt een rol bij huisbezoeken in het kader van de Wwb en andere gemeentelijke sociale zekerheidsregelingen aangezien deze regelgeving zelf geen regelgeving kent over het betreden van woningen. De Awbi is ook van toepassing op medewerkers die een huisbezoek in het kader van de sociale zekerheid afleggen. De uitgangspunten uit de diverse wetten waarin iets bepaald wordt over de toelaatbaarheid van huisbezoeken en de regels waaraan medewerkers zich moeten houden, worden in dit hoofdstuk op een rijtje gezet. Ook de verplichtingen van de belanghebbende in het kader van de Wwb komen aan de orde.

Grondslag huisbezoek

De wettelijke grondslag voor het afleggen van een huisbezoek in het kader van de Wwb is gelegen in artikel 17 en 53a Wwb. In artikel 17 zijn de inlichtingen- en medewerkingsplicht van de belanghebbende vastgelegd. Een belanghebbende moet, als dit voor de uitvoering van de wet noodzakelijk is, medewerking verlenen aan een huisbezoek.

Uit artikel 53a lid 2 volgt de bevoegdheid om onderzoek in te stellen naar de juistheid en volledigheid van de verstrekte gegevens en zondig naar andere gegevens die noodzakelijk zijn voor de verlening dan wel de voortzetting van bijstand. Het afleggen van een huisbezoek kan een onderdeel vormen van het onderzoek naar of de verificatie van de gegevens die de belanghebbende heeft verstrekt.

Proportionaliteit en subsidiariteit

Een huisbezoek moet noodzakelijk zijn. Daarnaast moet voldaan zijn aan het subsidiariteitsbeginsel en het proportionaliteitsbeginsel. Subsidiariteitsbeginsel wil zeggen dat wanneer het doel (bv. de rechtmatigheid van een uitkering) via een minder ingrijpende weg bereikt kan worden, die weg moet genomen worden.

Proportionaliteitsbeginsel betekent dat de inbreuk op de privacy van de belanghebbende in redelijke verhouding moet staan tot het doel. We mogen dus niet meer informatie vragen dan noodzakelijk is voor dat doel.

Toestemming tot binnentreden woning

In beginsel is een huisbezoek altijd toegestaan mits met toestemming van de (hoofd)bewoner.

Artikel 12 van de Grondwet zegt dat binnentreden in een woning tegen de wil van een bewoner alleen geoorloofd is in de gevallen bij of krachtens wet bepaald. Voorbeeld hiervan is de Awbi. Hierin staat dat binnentreden van een woning, tegen de wil van de bewoner alleen in het kader van een strafrechtelijk onderzoek is toegestaan in bijzondere gevallen. Bijvoorbeeld als hiervoor een machtiging van de Officier van Justitie is afgegeven.

Een medewerker belast met de uitvoering van de Wwb heeft deze bevoegdheden niet en mag dus nooit tegen de wil van een belanghebbende een woning binnengaan! Als er toch wordt binnengetroten tegen de wil van de bewoner is er sprake van een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer (artikel 8 van het EVRM) en kan er ook sprake zijn van 'ambtelijke huisvredebreuk' (artikel 370 van het Wetboek van Strafrecht).

Informed consent

Uit artikel 8 EVRM volgt dat als de belanghebbende vrijwillig toestemming geeft tot binnentreden van de woning er geen sprake is van inbreuk op de persoonlijke levenssfeer. De toestemming moet op basis van vrijwilligheid verleend zijn. Dit houdt in dat de toestemming gebaseerd moet zijn op volledige en juiste informatie over de reden en doel van het huisbezoek, het zogenaamde "informed consent". Tevens moeten de rechten en plichten rondom het huisbezoek duidelijk zijn voor de belanghebbende. De bewijslast dat aan de voorwaarde van het "informed consent" is voldaan rust op de gemeente. Ook tijdens het huisbezoek zal steeds sprake moet zijn van "informed consent". Dit speelt vooral wanneer tijdens het huisbezoek verdere inbreuken op de privacy nodig zijn. Te denken valt hierbij aan het bekijken van de verschillende ruimtes, maar ook eventuele kasten en laden.

Weigering toestemming huisbezoek

Een belanghebbende kan en mag de medewerking aan een huisbezoek weigeren. Bij het weigeren van een huisbezoek hoeft géén hersteltermijn gegeven te worden omdat een hersteltermijn de belanghebbende in de gelegenheid zou stellen de situatie aan te passen aan de door hem gewenste.

De consequentie van het weigeren van een huisbezoek is afhankelijk van het bestaan van een concrete aanleiding voor het huisbezoek. Hiervoor wordt verwezen naar de volgende paragraaf.

Aanleiding huisbezoek

Getoetst moet worden of het noodzakelijk is om tegen de wil van de belanghebbende een huisbezoek af te leggen. Er moet worden voldaan aan de vereisten van subsidiariteit en proportionaliteit. Daarbij is van belang of er een gegronde reden (aanleiding) bestaat voor een huisbezoek. Het maakt hierbij overigens niet uit of er sprake is van een aanvraag of een lopende uitkering!

Er is sprake van een gegronde reden als:

- ✓ op basis van concrete objectieve feiten en omstandigheden redelijkerwijs kan worden getwijfeld aan de juistheid of de volledigheid van de door belanghebbende over zijn woon- en leefsituatie verstrekte inlichtingen;

- ✓ deze gegevens onmiskenbaar van belang zijn voor het vaststellen van (de omvang van) het recht op bijstand; en
- ✓ deze gegevens niet op een voor belanghebbende minder belastende wijze kunnen worden geverifieerd.

Wél aanleiding

Als er voorafgaande aan het huisbezoek een gegronde reden is om te twijfelen aan de rechtmatigheid van bijstandsverlening, is een inbreuk op de persoonlijke levenssfeer via een huisbezoek gerechtvaardigd. Voor het binnentreden, moet om toestemming verzocht worden. Hierbij moeten reden en doel voor het huisbezoek aan belanghebbende worden meegedeeld. Een weigering van de belanghebbende mee te werken aan het huisbezoek zal dan gevolgen voor de uitkering hebben (weigeren of beëindigen uitkering).

Op basis van de individuele omstandigheden van een persoon zal bekeken moeten worden

- ✓ of er sprake is van gerede twijfel
- ✓ of in alle redelijkheid van bepaalde bevoegdheden gebruik gemaakt kan worden.

Géén aanleiding

Als er voorafgaande aan het huisbezoek géén gegronde reden bestond om redelijkerwijs te twijfelen aan de juistheid of de volledigheid van de door betrokkene voor het vaststellen van het recht op bijstand verstrekte gegevens, moet bij het vragen om toestemming tot binnentreden aan belanghebbende worden meegedeeld wat reden en doel voor het huisbezoek is én dat het niet meewerken aan het onderzoek géén directe consequenties heeft.

Slechts wanneer aan deze voorwaarden is voldaan is sprake van "informed consent". Als het huisbezoek dan geweigerd wordt, kunnen daaraan géén directe consequenties verbonden worden (bijvoorbeeld weigeren of beëindigen van de uitkering). Wél is het mogelijk het onderzoek naar de woonsituatie voort te zetten met andere middelen dan het huisbezoek. Gedacht kan worden aan een stelselmatige observatie. De bevindingen van dit onderzoek kunnen uiteindelijk alsnog leiden tot consequenties voor de persoon in kwestie. Ook kan een vervolgonderzoek er toe leiden dat alsnog concrete aanwijzingen ontstaan waardoor gerede twijfel ontstaat over de woonsituatie. Hierop kan alsnog een huisbezoek worden uitgevoerd.

Risicoprofielen

Een risicoprofiel leidt niet tot een concrete aanwijzing op basis waarvan de woonsituatie gecontroleerd kan worden. Het enkele feit dat iemand tot een bepaald risicoprofiel behoort, levert geen grond voor een huisbezoek op. Het is vooral belangrijk de bevindingen vanuit de risicoprofielen zo te gebruiken dat hieruit een aanleiding (onderbouwing) voor het uitvoeren van een huisbezoek kan worden gehaald. Het profiel in combinatie met andere aanwezige informatie kan wel leiden tot een concrete twijfel.

Onrechtmatig verkregen bewijs

Als er sprake is van een niet gerechtvaardigde inbreuk op de persoonlijke levenssfeer, moeten de tijdens het huisbezoek aan het licht gekomen gegevens worden bestempeld als onrechtmatig verkregen bewijs. Het gebruik daarvan is ontoelaatbaar en de resultaten van het huisbezoek zullen bij de beoordeling van (de voortzetting van) het recht op bijstand dan ook buiten beschouwing moeten blijven.

FORMULIER GESPREKSNOTITIE/HUISBEZOEK / Informed Consent

Samenwerkingsverband Barendrecht-Albrandswaard -Ridderkerk

Naam medewerker 1 _____ naam medewerker 2 _____

GEGEVENS KLANT	
Naam	_____
Naam partner	_____
Geboortedatum klant	_____ Partner _____
Adres	_____
PC & Woonplaats	_____
Telefoonnummer	_____
Datum huisbezoek	_____

KLANT GAAT WEL/NIET AKKOORD MET HET HUISBEZOEK	
REDEN WEIGERING:-----	
KLANT IS GEINFORMEERD OVER DE REDEN VAN HET HUISBEZOEK EN DE MOGELIJKE GEVOLGEN BIJ HET WEIGEREN VAN HET HUISBEZOEK.	
Handtekening klant	Handtekening partner

VERSLAG	_____

VERSLAG TEKENEN VOOR GEZIEN
Datum: _____
Handtekening klant _____

Handtekening partner _____

Handtekening medewerker 1 _____

Handtekening medewerker 2 _____